

proponuyut-vvesti-pokarannya-za-stalking-ta-peresliduvannya-v-sotsmerezhhah-scho-vidomo.htm (дата звернення: 15.10.2024).

3. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» щодо встановлення відповідальності за злочинне переслідування (сталкінг). Картка законопроекту. Пояснювальна записка. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44972> (дата звернення: 05.10.2024).

4. Коваль О. Кібербулінг: як захистити дитину від цькування в мережі. *Юридична газета Online*. 28.09.2024. №18 (748). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbuling-yak-zahistiti-ditinu-vid-ckuvannya-v-merezhi.html> (дата звернення: 05.10.2024).

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Дата оновлення: 09.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 05.10.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-43>

Томин С. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТИПОВІ СПОСОБИ УХИЛЕННЯ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 336 КК УКРАЇНИ

У юридичній літературі виділяють три форми ухилення від призову на військову службу під час мобілізації:

- 1) неявка за повісткою у вказаний строк без поважної причини;
- 2) отримання шляхом обману незаконного звільнення від призову на військову службу;
- 3) отримання шляхом обману відстрочки від призову [1, с. 289].

Я. Ф. Фокін поділяє способи вчинення цього виду кримінальних правопорушень на дві основні групи: активні та пасивні. До активних автор відносить симуляцію хвороби або умисне спричинення собі тілесних ушкоджень, введення в оману щодо віросповідання та переконань, що дають підставу для проходження альтернативної

(невійськової) служби, надання неправомірної вигоди особам, здатним вплинути на незаконне звільнення від призову, відстрочки від проходження військової служби або заміни військової служби на альтернативну (невійськову) службу, підроблення документів ухильником самостійно або за допомогою сторонніх осіб для отримання незаконного звільнення від призову, відстрочки від нього або заміни військової служби на альтернативну (невійськову) службу.

До пасивних Я.Ф. Фокін відносить неявку за повісткою для відправлення за місцем служби [2, с. 258–259].

Аналіз статистичних даних та матеріалів судових проваджень та публікацій ЗМІ дозволяє виділити найбільш поширені способи ухилення від призову на військову службу в умовах воєнного стану в Україні.

1. Ухилення шляхом незаконного перетину державного кордону України.

Найбільш поширеними є наступні способи незаконного перетину державного кордону України з метою ухилення від призову на військову службу під час мобілізації:

а) перетин кордону поза пунктами пропуску. Часто чоловіки намагаються перетнути кордон поза пунктами пропуску, ризикуючи власним життям.

б) перевдягання чи переховування. З перших місяців повномасштабного вторгнення чоловіки-«ухилянти» намагаються перетнути кордон, перевдягнувшись у жіночий одяг, з перуками та накладними грудьми.

Фіксуються також випадки переховування в автівах. Зокрема, непримітно намагаються виїхати з України в кабінах авто далекобійників або ховаються серед одягу на задніх сидіннях, у багажнику та навіть у бейбі-боксах.

в) пропозиція неправомірної вигоди прикордонникам.

г) підробка документів з метою незаконного перетину кордону. Переважно це довідки про дітей, яких насправді у чоловіка немає, або ж довідки від ВЛК про непридатність тощо.

«Ухилянти» часто намагаються виїхати з України з «білим квитком», через «інвалідність» або «важкий діагноз».

д) зловживання системою «Шлях».

2. Зловживання інститутом позбавлення батьківських прав з метою ухилення від мобілізації.

В умовах воєнного стану судова система України зіштовхнулася із новим типом сімейних спорів. На перший погляд спір виглядає звичними (про визначення місця проживання дитини, про позбавлення батьківських прав, про усунення перешкод у вихованні дитини, про розірвання шлюбу), втім їх ціль відрізняється.

Аналіз судової практики свідчить про те, що зросла кількість судових спорів, у яких один із батьків звертається до суду із позовом про визначення місця проживання дитини, або позбавлення батьківських прав, а інший із батьків визнає позовні вимоги. При цьому в рішенні суду обов'язково встановлено, що «батько/мати самостійно виховує дитину».

Також поширення набули спори, які завершуються укладенням мирових угод у таких справах, як визначення місця проживання дитини та усунення перешкод у вихованні дітей. Передбачувано, що окремі із пунктів мирових угод містять також відсилання на те, що виключно один із батьків займається вихованням та утриманням дитини, в той час як інший – самоусунувся від таких або бере мінімальну участь у вихованні дитини.

Такі спори мають ознаки штучних та направлених не на захист прав та інтересів дитини, а здебільшого на реалізацію прав, які гіпотетично підпадають під зміст ч. 4 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

3. Укладення фіктивних шлюбів. Значного поширення останніми роками набуло створення у Facebook та Telegram груп, зосереджених на можливостях фіктивного шлюбу. Більшість з них так і називаються – «Фіктивний шлюб», «Фіктивний шлюб Одеса», «Знайомства Київ» тощо. Там періодично з'являються оголошення про пошук жінок з інвалідністю або навпаки – шукають чоловіків, які хочуть виїхати за кордон за рахунок шлюбу. У переважній більшості випадків жінка з інвалідністю отримує за такий фіктивний шлюб гроші.

4. Вступ на денну форму навчання до навчального закладу. У навчальних закладах задокументовано непоодинокі випадки «сприяння» у вступі на денну форму навчання в обмін на неправомірну вигоду чоловіків без військово-облікових документів з метою оформлення відстрочки від мобілізації з подальшим успішним складанням сесій навіть без відвідування такими студентами аудиторних занять.

5. Демонстрація наявності у військовозобов'язаного глибоких, щирих і послідовних релігійних переконань, вступ його до релігійних організацій на зразок «Свідків Єгови».

6. Надання неправомірної вигоди особам, здатним вплинути на незаконне звільнення від призову на військову службу, відстрочки від її проходження.

7. Симуляція захворювання та калічення частин тіла.

Під симуляцією розуміють демонстрацію особою неіснуючої хвороби. Симулянти – це особи, які без шкоди для організму різними способами і прийомами прагнуть відтворити хворобу, її суб'єктивні та об'єктивні симптоми чи їх частину. Однак, навіть найдосвідченіший

симулянт не може відтворити хворобу в цілому. Найчастіше вдаються до симулювання піддаються таких симптомів:

1. Підвищення температури шляхом непомітного постукування нігтем пальця по кінчику термометра, натирання пахви перцем, сіллю, часником, бодягою.

2. Відтворення блювоти за допомогою вживання блювотних речовин чи подразненням м'якого піднебіння, інколи напруженням психіки.

3. Кровотечу симулюють шляхом додавання до виділень крові з попередньо нанесених малопомітних ушкоджень чи кров тварини, іноді який-небудь барвник.

4. Патологічні властивості сечі симулюються додаванням у сечу крові, цукру, курячого білка, іноді замість своєї сечі на аналіз здають сечу хворого.

5. Жовтуху симулюють прийомом акрихіну.

6. Для підвищення артеріального тиску, викликання прискореного серцебиття п'ють міцний чай, каву, приймають кофеїн, ефедрин, випалюють 2-3 пачки цигарок за день.

7. Для симулювання захворювання легенів (туберкульозу) додають у мокроту кров із десни, замінюють мокроту мокротою туберкульозного хворого.

Найчастіше викликають такі штучні хвороби: дерматити, виразки, абсцеси і флегмони, набряки, пухлини, випадання прямої кишки, грижі, хвороби очей (кон'юнктивіти, кератити, паноптальміти), хвороби органів слуху, терапевтичні захворювання (bronхіт гостра діарея, тощо), венеричні захворювання, калічення частин тіла.

Таким чином, способи ухилення від призову на військову службу є одним з основних елементів криміналістичної характеристики.

Під способом вчинення злочину, передбаченого ст. 336 КК України, необхідно розуміти систему об'єднаних єдиним злочинним задумом дій «ухилянта» з підготовки, вчинення та приховання ним злочину, які детермінуються умовами його обстановки, об'єктом (предметом) посягання і психофізіологічними властивостями злочинця, та знаходять своє відображення в об'єктах навколишнього середовища.

За характером зусиль, які докладаються «ухилянтом» для втілення злочинного задуму, усі способи поділяються на активні та пасивні. До активних відносяться укладення фіктивних шлюбів, незаконний перетин кордону, ініціювання судових справ, надання неправомірної вигоди, симуляція захворювання, тощо. До пасивних – бездіяльність у вигляді неявки за викликом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 2. Луганськ : Видавництво «Елтон-2», 2012. 704 с.
2. Фокін Я. Ф. Типові способи ухилення від призову на строкову військову службу та мобілізації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 258–259.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-44>

Ціпотан Ю. П.,

*заступник начальника відділу НАБУ,
аспірант кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ПРЕДМЕТ ПОСЯГАННЯ (НЕПРАВОМІРНА ВИГОДА) ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ СУДДЯМИ

Корупція у діяльності судових органів є чи не найбільш суспільно небезпечним соціально-правовим явищем, широко поширеним у сфері правосуддя України. 35 балів зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2024 рік. У новому дослідженні Transparency International наша країна посідає 105 місце поміж 180 країн. [1]. Довіра до судової влади є фундаментом держави, а впевненість у неупередженості судді, який розглядає справу, – невід’ємна складова верховенства права. Розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених суддями, відіграє ключову роль у зміцненні верховенства права та відновленні суспільної довіри до судової системи.

Розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, розслідування кримінальних проваджень за фактами прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою досліджували: Л. І. Аркуша, Ю. О. Андреєко, А. Б. Балонь, Д. А. Бондаренко, Г. О. Гончарук, Н. В. Кимлик, О. О. Пунда, С. В. Олійник, Я. Є. Мишків, О. І. Ромців, О. В. Пчеліна, Р. Л. Степанюк, О. М. Таркан, А. В. Шевчишен, Д. О. Шумейко, С. С. Чернявський та інші науковці. Наукові дослідження проводились